

door Georges VAN DUYVENBODEN

Voor een goed begrip van jazz in Oostende moet worden opgemerkt dat enerzijds de verschillende stijlevoluties in de Verenigde Staten een verandering te zien gaven, terwijl anderzijds de sociale, economische en de politieke aspecten van onze stad invloed hadden op de aanwezigheid van jazz in onze stad.

De overheersende vorm van jazz in Oostende in de periode voor de Tweede Wereldoorlog tot jaren er na (1955), bleef dansmuziek. Jazz voldeed volledig aan de behoeften van de amusementswereld. De muziek was "hot" (1) en voelde zich thuis in de "Casanova", in de "In den Pantoufel", in de "Scala", in de "Maxim's" en na de oorlog ook in de "Moulin Rouge", de "Van's", de "Memling"... Jazz gaf een gevoel van vrijheid, liet een gordijn neer achter de grijze dag, gaf klankkleur aan een wereld waar je kon drinken, dansen, roken en begeleidde je tot de volgende dag.

In de V.S. waren de dancing, het cabaret, de night-club, de marginale plaatsen waar jazz evolueerde. Zo ook in Oostende werd in die plaatsen jazz gespeeld en het was in 1948 dat een stap werd gezet naar de deftige omgeving van de ernstige muziek : de concertzaal.

Werd er dan voor 1945 door het kursaalorkest geen jazzconcerten gebracht ? Trouwens de kursaal was een burgerlijk milieu waar de arbeider niet kwam.

Er moet niet te veel betekenis gehecht worden aan de jazzwaarde van het kursaalorkest. Het was samengesteld uit klassiek geschoolde muzikanten en wanneer werd aangekondigd : "De 16 h. 30 à 18 h. 30, Thé Dansant Orchestre Achille ZANDERS & his boys" (29.03.1937), betekende dat hoogstens ballroom-dancing. Het kursaalorkest speelde functionele muziek, populaire melodieën, in een juist tempo voor de dansers.

De Europese dance bands profiteerden van de ervaring van de jazz-evolutie in de V.S., waar de New Orleans Jazz door het genie ARM-STRONG evolueerde naar een nieuwe jazzstijl : de swing. De swingstijl was het kloppend hart van de Amerikaanse big band jazz die vanaf 1935 zijn hoogtepunt bereikte én de jazz én de jazzmuzikant naar een niveau van burgerlijke waardigheid bracht. Van hoge artistieke inhoud en zeer invloedrijk waren de big bands van Fletcher HENDERSON, Duke ELLINGTON, Jimmie LUNCEFORD en Count BASIE.

In een periode die begrensd wordt door de oorlogsjaren 1940 tot 1945 en tot de officiële opening in 1953, had Oostende geen kursaal en was men afhankelijk van de ruimte ter beschikking gegeven door het stadsbestuur in de schouwburg.

Daar stond op zondag 15 augustus 1948 om 21 u. op het programma : Groot jazz concert voor het "Festival Européen du Jazz" en ingericht door de "Hot Club de Belgique". Uit Zwitserland (Genève) kwam "The New Rhythm Band", uit Groot-Brittannië (Londen) "Humphrey LYTTTELTON and his band", uit Nederland (Den Haag) "The Orchestra of the Dutch Swing College", uit België (Luik) "The Bob Shots", uit Frankrijk "Claude ABADIE et son orchestre".

Was er belangstelling ? De Zeewacht (1948) : "Spijts het feit dat veel mensen, vooral dan mensen op jaren, dit jazzfestival in het

klein niet erg hebben kunnen smaken, hebben we de confrontatie geslaagd gevonden".

Vier revival bands en één "bebop" orkest.

In het begin van de dertiger jaren werden de V.S. getroffen door een stormachtige economische crisis, die het land verlamde. In 1932 was een vierde van de bevolking werkloos en logisch, ook de muziekwereld werd niet gespaard. Dit versnelde het ouder worden van de New-Orleans stijl. Optredens werden zeldzamer en de muzikanten kenden, zoals bijna iedereen, een harde tijd. Velen hielden op met musiceren en zochten naar ander werk. In ruwe tijden wil het publiek troost en zoekt daarom naar een zoeterige muziek. Vandaar het succes van "Guy LOMBARDO's Royal Canadians" met zijn honingzoete saxofonen en fluwelen strijkers, die je laten wegdromen.

In 1932 wordt de democraat F.D. ROOSEVELT als president van de V.S. gekozen en met de goedkeuring van de syndicaten en het congres werkt hij zijn "New Deal" plan uit. In 1935 worden de resultaten voelbaar en men krijgt opnieuw hoop. Ook de muziekwereld herstelt zich, het swing tijdperk is geboren, gekristalliseerd in de muziek van Benny GOODMAN, de "King of Swing", Teddy WILSON en Lionel HAMPTON. De muziek van de grote orkesten, vol levensvreugde gespeeld in een soepele 4/4 maat, voorheen in een 2/4 maat, vulden de danszalen, waar men danste, onbeheerst, tot men de vezels van het geluk voelde.

Op het einde van de dertiger jaren krijgt jazz een intellectuele crisis.

Toen ontstond er enerzijds een beweging, revival, die bewust nieuwe aandacht wou voor de stijl van de late twintiger jaren en anderzijds, in het begin van de veertiger jaren, onder impuls van jonge zwarte muzikanten, een opvallende nieuwe jazz stijl, bebop, die reageerde tegen de weinig evoluerende big band arrangementen en het gebrek aan creatieve solo ruimte.

De revival beweging is ontstaan in de V.S. in de loop van de dertiger jaren en duidelijk zichtbaar geworden op het einde ervan, in de muziek van bijvoorbeeld "Lu Watter's Yerba Buena Jazz Band". Het gaf nieuwe aandacht aan de bijna vergeten New-Orleans muzikanten en hun muziek met als voorbeelden Bunk JOHNSON, George LEWIS en Kid ORY. Ook Europa beleefde zijn restauratie. In Groot-Brittannië was één van de hoofdfiguren, pianist George WEBB, de vader van de Britse revival, die in 1943 in "The Red Barn" een pub in Barnehurst (Kent), een band leidde waarvan ook Humphrey LYTTELTON (tp) en Wally FAWKES (kl.) deel uitmaakten en die in het begin in een King OLIVER geïnspireerde stijl speelden.

In 1948 formeerde Humphrey LYTTELTON met de rest van "George WEBB's Dixielanders" zijn eigen orkest. Het was die band die in Oostende speelde op het "Festival Européen du Jazz" (1948) en bestond uit : Humphrey LYTTELTON (tp., ld.), Wally FAWKES (kl.), Harry Brown (tb.), Pat HAWES (p.) Nevil SKRIMSHIRE (gt.) Les RAWLINGS (cb.) en John ROBINSON (ds.).

Le Courrier du Littoral (1948) : "L'Orchestre est semi-professionnel, chacun de ses membres travaillant dans la journée. A Londres, l'orchestre a son local au 'Number One Jazz Club', Leicester Square et joue également régulièrement au 'London Jazz Club', Piccadilly Circus".

De Zeewacht (1948) : "Geen kwestie van ingestudeerde jazz maar collectieve improvisatie, stijl 'New-Orleans'. De sterke muzikale

personaliteit van Humphrey LYTTELTON zelf, drukte schijnbaar zijn stempel op het optreden. Ook de pianist kreeg gelegenheid zich te laten gelden, evenals de trombone en clarinet".

In Nederland werd het maken van "negroïde en negritische" muziek door de bezetter verboden en zo was ook het contact met de Amerikaanse jazz-scène verbroken en was men onwetend over de evolutie aldaar. Na de bevrijding werd in dezelfde stijl gespeeld als voor de oorlog, de swing en de Chicagostijl. "The Orchestra of the Dutch College", gesticht in 1945, speelde omstreeks 1947 in de "revival" stijl en ontwikkelde zich, als een amateurscombinatie, onder de leiding van Peter SCHILPEROORT, tot één van de vooraanstaande oud-stijl orkesten van Europa. Zij traden hier op in de volgende bezetting : Kees VAN DORSSER (tp.), Wim KOLSTEE (tb.), Peter SCHILPEROORT (kl., ld.) Dim KESBER (kl.), Wout STEENHUIS (gt.), Joop SCHRIER (p.), Chris BENDER (cb.) en Arie MERKT (ds.).

De Zeewacht (1948) : "Stijf en deftig als alle Nederlanders zetten ze in. In tegenstelling met hun voorgangers (Humphrey LYTTELTON) kleefden zij ook meer de oude jazzopvatting aan, die op de melodie afgestemd is. Het zwaartepunt bij de Nederlanders lag bij de twee klarinetten uit de band, die bespeeld werden door Peter SCHILPEROORT en Dim KESBER. Ons inziens leverden de Nederlanders de beste en meest aanvaardbare prestatie van de avond. Met de jazz die zij voortbrachten zouden de meeste mensen in de zaal zich wel kunnen verzoenen".

"The New Rythm Band", ontstaan uit de "Dixie Dandies", werd gesticht in 1946 in Genève. Zij speelden in de revival stijl en traden reeds op te Brussel op het "Concours International de Jazz de Bruxelles 1947 du Hot Club de Belgique".

De band bestond uit : Francis SELLEGER (tp.), Eric DUFOUR (tb.), Claude AUBERT (kl.), Henri "Jelly Poll" CHAIX (p.), Georges ROSENBERG (gt.), Roger DANNAKEN (cb.) en Pierre BOURU (ds., ld.).

De Zeewacht (1948) : "Gewoon in burgerspak speelden ze drie stukjes in de tegenwoordig wat verouderde jazzstijl, die meer op melodie dan op een zeer sterk rythme of ware swing afgestemd is. De gespeelde stukken waren arrangementen van de pianist Henri CHAIX. Pianist en zelfs drummer kregen geen kans om zich te laten gelden. De gitarist was afgestemd op de drummer en het zwaartepunt lag bij de trombone. De voortgebrachte nummers waren zichtbaar ingestudeerd en veel fantasie viel niet te bespeuren. Als geheel : een verzoevende jazzformatie".

"Claude ABADIE et son Orchestre" werd als amateurscombinatie gesticht in 1943. Zij speelden in de Dixieland stijl (2) en zorgden voor een populaire bekendheid van die stijl in Frankrijk, met als hoogtepunt het orkest van Claude LUTER. De band bestond uit : Guy LONGENON (ct.), Christian VIENOT (tb.), Claude ABADIE (kl., ld.), Hubert FOL (as.) Jean MARTY (p.), Georges "Zorro" D'HALLUIN (cb.) en Claude LEON (ds.).

De Zeewacht (1948) : "De bezetting was origineel. Vooral de bas, Georges D'HALLUIN, liet zich opmerken. Hij leek meer op een bokser die zich aan het oefenen was voor een titelkamp dan op een muzikant. Claude ABADIE bewandelde zowat de middenweg tussen de Nederlanders en de Engelsen. Ook gaf hij een grote voorkeur aan klarinet. Waar zijn eerste nummer sterk melodisch was, kan hetzelfde niet gezegd van zijn twee laatste nummers, die door een sterk rythme onderscheiden werden, rythme dat echter niet te sterk opgedreven was, zoals bij de Engelsen".

De bebop of bop beweging is ontstaan in de V.S. in het begin van de Tweede Wereldoorlog. Een geforceerde oorlogseconomie zorgde voor een groot werkprogramma-probleem. Honderden nieuwe fabrieken moesten in één jaar tijd het leger voorzien van kanonnen, tanks, schepen en vliegtuigen. Een leger van gemobiliseerde mannen verliet het land. Een van de gevolgen was de uitwijking van de zwarte bevolking naar de grote steden en naar het noorden. Ongeveer 60 procent van de zwarte bevolking leefde voortaan in de steden, tegenover tweeëntwintig procent in het begin van deze eeuw. Dit nieuw sociaal klimaat gaf een aantal jonge zwarte musici een diepgaand gevoel dat zij niet verder konden met het musiceren in de bestaande stijlen en wat zij aanvoelden als : "het grote eenvoudige kind in een rol om de blanke te amuseren". Hun nieuwe muziek amuseerde ook, absurd, een oneerbiedig gedrag wakker makend. De zuiverste vorm van bebop was de muziek van Dizzy GILLESPIE, Charlie PARKER, Fats NAVARRO, Bud POWELL. Een muziek van uitersten in harmonie en ritme. Zo verloor het ook zijn "populair" karakter maar voor de jonge zwarte bleef het wel dansbaar in de stijl van de Apple Jack.

In Europa, op de as van het Nazisme, verspreidden de Amerikanen de bebop, meestal gespeeld in kleine bezettingen, van trompet, saxofoon, piano, bas en drums, in clubs, café's en kleine zalen. De Europese muzikanten, door de oorlog geïsoleerd, waren verrast en verward van de muzikale evolutie in de V.S. en het duurde een paar jaar vooraleer men de veranderingen begreep. Het waren vooral jonge amateurmuzikanten die in de nieuwe stijl, de bebop, groeiden, want de professionelen speelden verder dansmuziek in de swingstijl van voor de oorlog. De financiële kant van de zaak is hier ook van belang, want geldelijk was het niet zo interessant om revival of bebop te spelen in de vele jazzclubs, de nieuwe vrijheidssymbolen, die na de oorlog overal werden gesticht. Een andere weg leidde naar West-Duitsland, naar het Amerikaans bezettingsleger, waar men als jonge muzikant zijn brood verdiende met dansmuziek, maar ook ervaring kreeg met de bebop stijl, door het samenspelen met de Amerikaanse muzikanten. Een voorbeeld van zo'n jonge muzikant die in 1952 naar West-Duitsland trok, is onze stadsgenoot Roger VANHAVERBEKE (cb.) en de hier verblijvende Willy DEMOOR (p.).

"The Bob Shots" uit Luik was het enige orkest die zijn expressie zocht in de nieuwe muziekvorm : de bebop. Luik was de bakermat in België van die nieuwe jazz stijl. Misschien is dit te verklaren omdat de Luikse muziekgemeenschap het dichtst bij de Amerikaanse bezettingstroepen was en het gemakkelijker was om aan de jamsessions (3) met Amerikaanse muzikanten deel te nemen. Gegroeid tijdens de oorlog (1943) onder het impuls van Pierre ROBERT als een amateursformatie in de Dixielandstijl evolueerde het tot één van de beroemdste Belgische na-oorlogse jazzformaties (1946) waar heel wat bekende Belgische jazzmuzikanten deel van uitmaakten : Fats SADI, Toots THIELEMANS, Francy BOLAND, Jean WARLAND. Er werden opnamen gemaakt in 1947 en 1949. De band bestond uit : Jacques PELZER (as.), Bobby JASPAR (kl. ts.) Jean VENDRESSE (p.), Pierre ROBERT (gt., ld.), Charles LIBON (cb.), André PUTSAGE (ds.).

De Zeewacht (1948) : "Ons land was vertegenwoordigd door "The Bob Shots" uit Luik, die nu bepaald geen schitterende prestatie leverde, zoals men wel gezegd had. Hier ging de aandacht wel naar de batterie. Ook de saxofoons konden zich laten gelden, maar waren wat eentonig. Als ensemble liet ze wel een gunstige indruk na, maar vielen ons persoonlijk op jazzgebied wat tegen".

Het festival eindigde dezelfde avond met een jamsession in de "Continental", Zeedijk.

De Zeewacht (1948) : "Het tweede deel van het jazzfestival in zakformaat was een muzikale cocktail die nogal origineel opgevat was. Het Engels, Nederlands, Frans en Belgisch orkest werden in twee groepen ingedeeld, die om de beurt een muzikale improvisatie op een bepaald thema ten beste gaf. Over het algemeen was het enkel de improvisatie die bleef en het thema dat verdween. Al konden wij dat spektakel niet erg smaken, het stelde ons toch in de gelegenheid de individuele waarde van iedere muzikant afzonderlijk te monstereën. Deze monsterring was onvoorwaardelijk in het voordeel van de muzikanten die elk individueel flinke krachten moeten genoemd worden. Als sterke persoonlijkheid liet Humphrey LYTTTELTON zich gelden. Die vent beschikt over een fantasie die aan het ongelooflijke grenst. Hij moet dan ook de grote vedette van dit klein jazzfestival en speciaal van die jazzcocktail genoemd worden".

Ik heb de tekst van de Zeewacht zo volledig mogelijk aangehaald om U de relatie tussen jazzmuziek en kritiek te laten aanvoelen.

Bronnen

- Le Courrier du Littoral, 15.01.1948, p. 4.
- De Zeewacht, 20.08.1948, p. 2.
- Stadsbibliotheek Oostende : Koninklijk Theater, programma 15.08.1948.

Aantekeningen

- (1) Hot : wordt gebruikt om aan te duiden dat de intonatie van de ten gehore gebrachte jazz fel, met attaque en niet terughoudend is. (Jack BOSCH : Jazzlexicon : Het Spectrum, 1964).
- (2) Dixieland : onder de naam dixielandstijl verschuilen zich vrij sterk verwaterde copieën van de oorspronkelijke New-Orleans stijl, alsook vrij zuivere benaderingen van deze stijl. (idem).
- (3) Jamsession : gemeenschappelijke improvisatie op een bepaald thema, van musici die normaliter niet deel uitmaken van hetzelfde orkest. (idem).

Gebruikte afkortingen

as. = altsaxofoon
cb. = contrabass
ct. = cornet
ds. = drums
gt. = gitaar
kl. = klarinet
ld. = leiding
p. = piano
tb. = trombone
tp. = trompet
ts. = tenorsaxofoon

Nota van de Redactie

Georges VAN DUYVENDODEN is hoofd van de jeugdafdeling van de Plaatselijke Openbare Bibliotheek Oostende, fervent jazzfanaat en mede-samensteller van het naslagwerk "Jazz op plaat" (1986).